

Exekuce v právu mezinárodním.

(Přehled.)

Dr. Jiří Kojecký (Brno).

1. Jako každý právní řád, i právní řád mezinárodní je souhrnem norem, to jest ustanovení o tom, co má být. Každou jeho normou je přesně stanovena povinnost i ten, komu je povinnost uložena. Avšak je vždy myslitelné, že povinností subjekt splnění povinnosti odepře; tu lze splnění dosíci donucením. Uskutečnil-li se toto donucení v mezích mezinárodního právního řádu, jde o donucovací akty dovolené,¹⁾ jinak o činy protiprávní. V tomto případě jde vždy o svépomoc a to o svépomoc nedovolenou, v onom pak lze mluvit o svépomoci pouze tehdy, když byly donucovací akty podniknuty libovolně (nikoli podle právního předpisu) a osobou, které byl sice povinností subjekt plněním povinován, která však není právním řádem výslovně určena k tomu, aby odepřené plnění vynucovala.

Pouze právně stanovený postup při vynucování právních závazků, t. j. při výkonu povinnosti normou stanovené (stručněji: při výkonu normy²⁾) se nazývá v pravovědě řízením exekucním.

Vysoké formální dokonalosti dosáhlo ve všech civilisovaných státech exekucní řízení soudní. Soudní exekucí se rozumí činnost řádných soudů civilních, směřující k tomu, aby nárok, jenž je uznán státem za právně odůvodněný a nepochybný, avšak osobou zavázanou dosud splněn nebyl, došel uspokojení státní mocí donucovací.³⁾

V právu mezinárodním do dneška mezinárodní soudy řízení exekucního neprovádějí (tím méně ovšem soudy státní). Od ustavení Společnosti národů však jsme se přiblížili též v právu mezinárodním k možnosti formální exekuce v právním smyslu do té míry, že je možno říci po vzoru právě citované definice: V právu mezinárodním jest rozuměti exekucí činnost orgánů mezinárodním právem určených, směřující k tomu, aby povinnost, jež je mezinárodním právem povolanými orgány uznána za právně odůvodněnou a nepochybnou, avšak povinností subjektem dosud nebyla splněna, byla vynucena mocí donucovací, mezinárodním právem k tomu určenou.

Až do ustavení Společnosti národů zůstával mezinárodní právní řád typickým právem bez vytčené možnosti donucení

¹⁾ Dr. Bohumil Kučera: »Ideové směry ve vývoji mezinárodního společenství« (Zahraniční politika« 1931, str. 315).

²⁾ Terminologie Weyrova ze »Studie k pojmu exekuce« ve Vědecké ročence právnické fakulty Masarykovy university v Brně, 1929, str. 14.

³⁾ Dr. Václav Hora ve Slovníku veřejného práva československého, svazek I., str. 558.

ke splnění zákonné povinnosti. Bylo tvrzeno, že je právem bez garancí nebo sankcí.⁴⁾ Proti tomu zase bylo namítáno, že i v něm účinkují jisté garancie, t. j. prostředky, jimiž je pojištěno dodržování závazků: právní přesvědčení států, jež se »stydí« za protiprávní akty, vzájemná hospodářská a politická závislost, obava před válkou a podobně. Tyto všechny pseudo-garancie však neznamenají nic jiného, než *pravděpodobnost* dodržení závazku. O výkonu normy jejich prostřednictvím nelze mluvit. Žádné z nich nelze upotřebiti jako exekučního prostředku proto, že jsou nepřesné, závislé na okamžité hospodářské nebo politické konstelaci, jakož i na stavu veřejného mínění⁵⁾ a žádný subjekt mezinárodního práva nemá možnosti uvést je v pohyb, t. j. skutečně je uplatniti v okamžiku, kdy je zapotřebí vynutiti splnění konkrétního závazku.

2. Mezinárodní právo ovšem vždy znalo jeden donucovací prostředek: válku. Hledíce na válku jediné s tohoto stanoviska, nerozpakovali se ji někteří spisovatelé⁶⁾ definovati jako právní prostředek svépomoci k tomu, aby se dosáhlo splnění povinnosti nebo dostiučinění za křivdu. Válka však neměla před ustavením Společnosti národů známek exekučního prostředku ve smyslu právním, nehledíc ani k tomu, že je jako donucovací prostředek přístupná pouze silnějšímu nebo aspoň tomu, kdo se za silnějšího považuje. Válka (vědomý, aspoň jednou stranou jako válka míněný zápas zbraněmi několika neodvislých států nebo Společnosti národů s nimi⁷⁾) je pouze »faktem, jež mezinárodní právo uznává a po nejedné stránce upravuje.«⁸⁾ kdežto exekuční prostředek musí býti v právním řádu jako takový ustanoven. To se u války stalo teprve v Úmluvě o společnosti národů a lze tedy o válce jako o exekučním prostředku mluvit jediné v rámci Společnosti národů, jak bude ukázáno níže.

3. Jiný starý donucovací prostředek v právu mezinárodním jsou represálie, násilné akty vykonané jedním subjektem mezinárodního práva proti druhému v důsledku jakéhokoli porušení mezinárodního práva za účelem odstranění této poruchy. Neschází mínění, že provádění represálií jest jednání válce

⁴⁾ Záruka, garancie má tu stejný význam jako po válce stále s větší oblibou užívané slovo sankce. Výrazu sankce se však obvykle užívá o více organizovaných prostředcích, jimiž se má předejiti nebo potrestati porušení práva a zaručiti jeho výkon; při slově sankce se také myslívá převážně na opatření trestní.

⁵⁾ Toto jest považováno přes to zhusta dodnes za nejdůležitější sankci v právu mezinárodním. Tak Schücking—Wehberg »Die Satzung des Völkerbundes«, str. 383.

⁶⁾ Cituje je Oppenheim v »Mezinárodním právu« II., str. 61.

⁷⁾ Definice Dra K. Struppa »Theorie und Praxis des Völkerrechts« 1925, str. 131.

⁸⁾ Oppenheim l. c. Strupp správně praví, že mezinárodní právo neupravuje válku, nýbrž válčení.

podobné bez úmyslu vésti válku;⁹⁾ jeho zastánci však zapomínají, že represální akt nemusí vždy býti aktem branné moci, nýbrž že se může projevit na př. též tím, že stát cestou represálií prohlásí za zrušenu smlouvu, k níž neměl v té době ani práva výpovědi ani práva odstupu. Není též neznámo mínění, že represálie, pokud jsou prováděny násilnými akty branné moci, jsou co do bezuzdnosti násilí horší než válka, neboť represálie provádějící stát tu používá všech výhod války, aniž by na se vzal odpovědnost, již by jako válku vedoucí nesl, ať už vůči napadené straně či vůči neutrálním.¹⁰⁾

V každém případě jsou represálie aktem mezinárodní svépomoci. Svépomocná činnost je tu podnikána za tím účelem, aby byl objekt represálií (jímž může býti jen subjekt mezinárodního práva) donucen ke splnění právní povinnosti. Panující nauka a dosavadní praxe mnohdy nepožadují, aby byla úměrnost mezi represálním aktem a mezi porušením práva mezinárodního, jež vzniklo tím, že objekt represálií nesplnil svoji právní povinnost. Požaduje však bezpodmínečně, aby represálie netrvaly dále, když bylo docíleno toho právního stavu, pro který byly vykonávány.¹¹⁾ Tento podstatný znak represálií je činí podobnými exekučnímu prostředku: lze jich používati jedině k donucení povinnostního subjektu, aby svoji povinnost splnil. Avšak prostředkem k tomu donucení jest vždy čin jinak protiprávní, který je právním řádem trpěn jen proto, že jeho prostřednictvím má býti dosaženo stavu právu odpovídajícího. Tento jinak protiprávní čin, avšak za tohoto stavu právním řádem za protiprávní nepovažovaný, nemůže tedy za žádných okolností tvořiti pro stát represáliemi postižený důvod k represáliím odvetným. Tímto způsobem se snaží Dr. K. Strupp ve své široce založené monografii »Das völkerrechtliche Delikt« osvětliti povahu represálií jakožto mezinárodní svépomoci, aniž jim přiznává povahu právního institutu. Represální prostředek definuje jako dočasné zrušení závaznosti kterékoli mezinárodně právní normy (Ausserkurssetzung) cestou represálií. Ať už se díváme na tyto odvážné konstrukce jakkoli, zůstává nepochybným jednak, že zvykové právo mezinárodní uznává až dosud represálie za oprávněné, jednak že jde o hrubý prostředek donucovací, možný pouze za nedokonalého stavu mezinárodního právního řádu.

Za exekuční prostředek v pravém slova smyslu nemohou býti represálie považovány, protože jsou svojí povahou naprosto neurčité a nejsou kladeny žádné meze výběru, jakého druhu protiprávního jinak aktu má býti k donucení použito. Též represálií jako donucovacího prostředku může s úspěchem

⁹⁾ T. J. Lawrence »The principles of International Law« 1915, str. 336.

¹⁰⁾ Tak Despagnet, citovaný v díle »The development of International Law« od Butlera a Maccoby, str. 182.

¹¹⁾ Dr. K. Strupp, »Das völkerrechtliche Delikt« 1920, str. 193, 218.

použití jenom silnější; nejde tedy o prostředek právní, nýbrž o faktický, právním řádem primitivně upravený prostředek stejně jako je tomu po té stránce u války.

Jak již řečeno, není při represáliích žádná omezenost ve výběru prostředků. Literatura však nutí zmíniti se i zde o zvlášť používaném prostředku, pro který byl často požadován charakter právního zařízení — o mírové blokádě. Tato jest tímtež co blokáda válečná: uzavřením nepřátelského nebo nepříteli obsazeného pobřeží mořského ložnímu provozu; neodehrává se však za válečného stavu. Liszt, který se zevrubnějším rozbořením pojmu exekuce, represálií a intervence nezabýval, považuje mírovou blokádu za exekuční prostředek mezinárodního společenství v minulosti osvědčený a za povolání k velkému významu v budoucnosti.¹²⁾ Mírová blokáda však jsouc aktem v podstatě válečným, ale odbyvajícím se v míru následkem vůle stran války nevyhlásivších, zůstane nadále represálním prostředkem, pokud nese nutné znaky represálií. Jinak nezbývá než považovati ji za intervenci.

4. Intervenci nazývá klasická teorie mezinárodního práva násilný nebo výhrůžný, avšak jako »intervence« jinak dovolený zásah do záležitostí jiného státu. Intervence patří k opotřebovanému inventáři diplomatické fraseologie, znamenajíc politický akt, jenž ve své podstatě podle mezinárodního práva není samostatnou institucí. Tak na př. ze šesti příkladů »dovolené intervence«, uváděných Oppenheimem,¹³⁾ jsou tři případem jednání na podkladě smluvního závazku, jeden na podkladě platného mezinárodně právního předpisu, jeden uskutečněním dané záruky a jeden více než pochybným tvrzením, že, poruší-li stát obecně uznaná pravidla zvykového nebo smluvního práva mezinárodního, mají ostatní státy vůči němu právo intervence. Tento poslední případ však může býti nanejvýš represáliemi, nebo t. zv. spravedlivou válkou.

Jest tedy státi na stanovisku v novější literatuře stále více hájeném, že intervence není právním zařízením a pokud ji nelze vyložit jako represálie, není aktem dovoleným. Žádnému z obhájců intervence nepodařilo se prokázati platnou normu, která by stanovila povinnost zásah pod jménem intervence podniknutý strpěti.¹⁴⁾

Válka, represálie a intervence mohou míti funkci obdobnou funkci exekučních prostředků. Nejsou však prostředky právním řádem k tomu určenými, aby jimi bylo plnění vymáháno; jsou jím pouze trpěny a co se války týče, *válčení* je dokonce

¹²⁾ »Das Völkerrecht« od Fr. Liszta, zpracováno Drem Fleischmanem 1925, str. 444—5.

¹³⁾ Oppenheim, o. c. I., str. 195.

¹⁴⁾ Strupp připouští možnost, že by snad bylo lze za takovou normu považovati ustanovení čl. 3 »Umluvy o Společnosti národů«, o čemž níže.

právně upraveno. Nemohou býti exekučními prostředky v právním slova smyslu též proto, že nejsou omezené na takovou činnost, která by sloužila jenom vynucení plnění a nepřesahovala takovou výši porušení práv povinné strany, které je k vynucení plnění nezbytně zapotřebí. Konečně jsou k potřebě jen mocnějšími.

(Pokračování.)

K právním pramenům babylonsko-assyrským.

Dr. J o s. K l í m a (Praha).

Ve svém článku »Nové úkoly a směry právních dějin antických«, uveřejněném v č. 9.—10. min. ročníku tohoto časopisu, zmínil jsem se, že novými vykopávkami na půdě, kde kdysi vládly mocné říše mezopotamské — Babylonie a Assyrie — dostalo se nám možnosti do značné míry rekonstruovati obraz života v těchto zemích. Nás bude zajímati přirozeně rekonstrukce právního života dávného Orientu, jenž je nám zachycen na právních památkách babylonských a assyrských, z nichž nejstarší se datují již z 3. tisíciletí př. Kr., nejmladší pak sahají až do 1. stol. př. Kr.

Na právních památkách babylonských, jež systematicky rozdělujeme do 3 časových oddílů — doba starobabylonská, středobabylonská a novobabylonská — jakož i na právních památkách assyrských, lze pochopiti základní zásady práva dávného Orientu a jich poznáním lze si usnadniti studium pozdějších vlivů na právo římské, jež od dob Mitteisových stává se stále aktuálnější. Jen přesná znalost těchto vlivů a pramenů, z nichž tyto vyšly, nám umožní plné pochopení základů dnešního práva a v mnohém i četných institutů jeho samotného.

I. Doba starobabylonská.

(1. Její politický a ethnografický charakter.) Dobou touto, kterou počínají nejstarší dosud známé dějiny světa, nazýváme ono období, jež je zahájeno t. zv. první dynastií z Uru a trvá až do vpádu barbarských tlup Kassitů. Pro toto období stěží můžeme určití časové východisko. Jako závěr se udává vpád Kassitů,¹⁾ po němž se začíná období t. zv. středobabylonské. První historicky dokazatelnou osobou byl jakýsi Mesilim, jenž zakročoval ve sporu města Lagaše a Ůmmy o hranice jich ob-

¹⁾ Srv. Meissner: Assyrien u. Babylonien I., str. 28. San Nicoló v Beitráge, str. 43, udává přesné datum jejich vpádu a panování v Babylonii (1749—1173 př. Kr.).